

Vybrané aspekty autonómie rodiny vo vzťahu k spoločnosti

René Balák

Problematika rodiny v treťom tisícročí je predmetom vedeckých výskumov v rozličných vedných disciplínach, pričom v posledných dvoch storočiach možno vidieť čoraz väčšiu divergenciu odborných i laických názorov na pravdu o manželstve a rodine. Berúc do úvahy čoraz viac zhoršujúce sa postavenie manželstva a rodiny v spoločnosti, je nutné poukázať na potrebu rešpektovania fundamentálnej antropologickej pravdy o človeku, ktorá je obsiahnutá v biblickom zjavení¹ ako aj v rámci pravdivého úsudku ľudského rozumu. Existuje reálne nebezpečenstvo prevzatia a aplikácie falošných ideologických vízií v oblasti manželstva a rodiny, ak ide o ich podstatu, ako aj úlohy a poslanie, ktoré majú z hľadiska ich prirodzenosti. Dnes je už globálny útok² na pravdivé chápanie základných pojmov sexualita, manželstva a rodiny zjavnou realitou, ktorú si začína uvedomovať čoraz širšie spektrum vedcov a laikov. Avšak netreba zabúdať, že za spôsobený úpadok manželstva a rodiny sú primárne zodpovední najmä tí, ktorí žili a žijú v manželstve a rodine a teda až sekundárne agresívne ideologické koncepty.

Zvrátená ideológia totalitnej moci spoločnosti a štátu nad manželstvom a nad rodinou, ktorá sa skrýva za fasádu demokracie a ľudských práv, veľmi jasne vníma manželstvo a rodinu, ako inštitúciu, jednotku, priestor či miesto, ktoré je pre akúkoľvek ideológiu prirodzenou a najväčšou prekážkou získania a upevnenia totalitnej moci nad človekom. V rodine sa totiž v rámci jej formačného poslania realizuje úloha rodičov rozvíjať kritický zmysel³ v myslení svojich členov rodiny, špecificky však detí, čo umožňuje analytické využitie daru rozumu v praktickom živote. Určité aspekty historického vzniku a vývoja ako aj následného rozšírenia ideologických filozofických konceptov namierených proti životu, manželstvu a rodine, svedčia o primárnej propagácii falzifikovaného antropologického pohľadu na osobu človeka v oblasti ľudskej vôle, slobody a sexualita v oblasti humanistických vied⁴.

Ľudské práva sa adekvátne chápu ako exkluzívne práva ľudskeho jednotlivca, avšak tieto práva majú aj svoj vzťahový spoločenský rozmer, ktorý sa prirodzene zjavuje, prejavuje a vyjadruje v tom najprirodzenejšom interpersonálnom priestore, ktorým je rodina. Reflektovať fenomén (i viacdetej) rodiny bez zohľadnenia jeho antropologického fundamentu, ktorým je manželstvo nie je možné. Totiž rodina má svoj základ v manželstve, ktoré je hlbokým spojením vo komplementárnom živote muža a ženy v nerozlučiteľnom manželskom zväzku, slobodne uzavretým a verejne vyjadreným, ktorý je zameraný na odovzdávanie života⁵. Dôstojnosť ľudskej osoby si vyžaduje aby ľudský život vznikal a bol prijatý v rodine, čiže v kontexte lásky a vzájomnej oddanosti, zodpovednosti a výchovného záväzku⁶, čiže manželstvo a rodina sú exkluzívnym priestorom pre odovzdávanie života a promóciu ľudskej osoby. Iba manželstvo muža a ženy je schopné reprodukčnej funkcie, ktorá je v ňom samom antropologicky a ontologicky nezmeniteľne zakotvená v rámci prirodzeného poriadku prírody, čiže základom tejto skutočnosti nie je primárne nejaký sociálny konštrukt či konvencia, ktoré môžu podliehať zmenám na základe ideologických rozhodnutí či spoločenskej zmluvy, majúcej potencionálny status legálnosti. Manželstvo ako prirodzený fundament rodiny nemôže byť zmenené človekom alebo spoločnosťou, pričom však táto nemeniteľná realita môže byť ideologicky dočasne zamŕiavaná, falzifikovaná a ignorovaná avšak na úkor človeka, spoločnosti a ľudskej civilizácie.

¹ Teologickomorálny schematický pohľad autora na manželstvo a rodinu, ktorý je fundamentom pre reflexiu o autonómii rodiny, je prezentovaný v tomto autorovom článku. Por. BALÁK R. *Manželstvo a rodina communio personarum* In: *Scripta bioetica*, roč.5 č.3-4 2005 Brno s.17-24.

² Tento proces by nebolo možné realizovať bez odmietnutia Boha v živote človeka a spoločnosti a bez uzurpátorského postavenia človeka na jeho miesto. Následne človek, ako samozvaná najvyššia autorita, určuje čo je dobro a zlo, ako aj čo je pravda a lož, v každej sfére ľudskeho života. Spolu s dominujúcou ideológiou demokracie, v ktorej sa procedurálnym spôsobom hlasovania na základe aplikácie zásady väčšiny rozhoduje o tom, čo je pravda a lož, či dobro a zlo, útok na rodinu získal status legálnosti.

³ Por. DI FELICE F. Rodina a etika. In: Rodina na prelome tisícročí – subjekt kultúry, kresťanských a všeludských hodnôt. Trnava 1999 s.21.

⁴ Schematicky ale meritórne výstižne píšú viacerí autori. Por. DE MARCO D.– WIKER B. *Architekti kultúry smrti*. Praha 2011.

⁵ Manželstvo je prirodzenou inštitúciou a iba manželstvu je zverená misia odovzdávania života. Por. Ján XXIII. *Mater et Magistra* 180. Termín manželstvo sa logicky a exkluzívne vzťahuje na zmluvu medzi jedným mužom a jednou ženou, pričom použitie tohto termínu na iné zväzky je vždy nevedeckou ideologickou manipuláciou.

⁶ Por. CREPALDI G. *Katolíky v politike*. Siena 2013 s. 83.

Rodina je prirodzeným spoločenstvom života a lásky, a ako taká predstavuje najviac zodpovedajúce prostredie⁷ pre kreáciu osobného spoločenstva lásky, pre prirodzené a dôstojné odovzdávanie života⁸ a pre integrálnu formáciu ľudskej osoby, účasť na rozvoji spoločnosti a účasť na živote cirkvi. Je potrebné vychádzať z úzkej spojitosti s pravdou, keď možno lásku považovať za autentický prejav ľudskej osoby a za prvok, ktorý má základný význam v ľudských vzťahoch, a to aj vo verejných, čiže len v pravde žiari aj láska a možno ju autenticky žiť, lebo pravda je svetlo, ktoré dáva láske zmysel a hodnotu⁹ v rodine. Keďže rodina je prirodzeným spoločenstvom a jestvovalo skôr ako spoločnosť či štát, a skôr ako akékoľvek iné spoločenstvo, tak má svoj prirodzený primát a autonómiu, a teda vlastné, neodňateľné práva, ktoré exkluzívne prislúchajú len rodine, a teda žiadnemu inému subjektu.

Súčasný problematický postavenie rodiny¹⁰ je dôsledkom aplikácie rôznych filozofických konceptov a ideológií, dotýkajúcich sa chápania pravdy a slobody, sexuality, manželstva a nakoniec rodiny. Strata kresťanskej identity v európskej civilizácii prináša zničujúce dôsledky primárne pre človeka a následne pre manželstvo a rodinu, pretože materinským jazykom európskeho človeka už nie je kresťanstvo¹¹ ale čoraz viac ideológie primárne namierené proti človeku a teda aj proti manželstvu a rodine. To spôsobilo, že dnes sa rodina často považuje za obyčajnú právnu, spoločenskú, alebo ekonomickú jednotku alebo len za základnú bunku spoločnosti, ktorej sa dnes dávajú rôzne hodnotiace adjektíva s cieľom ešte viac oslabiť jej význam. Svätosť manželstva a rodiny¹², jej autonómia a nedotknuteľnosť, je mediálne terminovaná ideológiou zvráteného chápania slobody a pravdy v oblasti sexuality a manželstva.

Muž a žena prirodzene spojení v manželstve tvoria spolu so svojimi deťmi rodinu a táto ustanovenie je pred akýmkoľvek uznaním verejnej moci, ktorá povinná ju rešpektovať¹³, čiže primát rodiny pred spoločnosťou vychádza z toho faktu, že rodina je primárnym fundamentálnym vzťahom – spoločenstvom osôb, ktorý prirodzene jestvoval skôr ako akákoľvek iná forma spoločnosti, štátu alebo civilizácie. Je totiž prirodzeným spoločenstvom lásky a solidarity, čiže je unikátom ak ide o prirodzené možnosti výchovy a formácie, ako aj priameho odovzdávania duchovných, náboženských, kultúrnych, etických a spoločenských hodnôt, ktoré sú dôležité pre rozvoj a úspech vlastných členov rodinného spoločenstva i celej spoločnosti¹⁴. Preto z hľadiska jej prirodzenej autonómie, má rodina právo existovať a rozvíjať sa ako rodina, čiže štát a spoločnosť majú povinnosť rešpektovať a podporovať dôstojnosť, oprávnenú autonómiu, intimitu, integritu a stabilitu každej rodiny, primárne najmä viacdetej rodiny¹⁵.

Manželstvo a rodina v kontexte biblického príkazu „Plodte a množte sa!“¹⁶ je domáca spoločnosť, malá ale skutočná a predchádzajúca každú občiansku spoločnosť, a preto s právami a povinnosťami, ktoré sú nezávislé od štátu¹⁷. Potreba úcty a starostlivosti vo vzťahu štátu a spoločnosti voči manželstvu a rodine sa ukazuje v dnešnej dobe ako principiálna, aby rodina mohla čoraz lepšie splňať svoju fundamentálnu funkciu spolupatričnosti a vzájomnej solidárnej pomoci. Akcentovaním tejto etickej a zároveň právnej požiadavky sa chce predísť tomu, aby štát a spoločnosť

⁷ Por. POKRYWKA M. Rodzina „szkoła cnót społecznych“. In: Roczniki Teologii Moralnej 4(59):2012 s. 151.

⁸ Poslanie služby životu je obsiahnuté i v prvom imperatívnom posolstve Stvoriteľa adresovanom človekovi ako mužovi a žene: Plodte a množte sa a naplňte zem! Por. Gn 1,28.

⁹ Por. BENEDIKT XVI Caritas in veritate. 3.

¹⁰ Autor má na mysli texty a analýzy situácie v ktorej sa dnes nachádza rodina, v dokumentoch katolíckej cirkvi ako napr. Gaudium et Spes 47 a Familiaris Consortio 6 -7.

¹¹ O tomto procese píše Fisichella, keď analyzuje význam a prínos kresťanstva pre európsku civilizáciu ako aj dôsledky straty kresťanskej identity. Por. FISICHELLA R. Identità dissolta. Il cristianesimo, lingua madre dell'Europa. Mondadori Milano 2009.

¹² Por. Gaudium et Spes 48.

¹³ Por. Katechizmus Katolíckej Cirkvi 2202.

¹⁴ To je možné práve preto, že rodina je primárnym miestom, v ktorom sa prirodzene dochádza k stretnutiu viacerých generácií, kde si v rámci rodiny jej členovia v duchu lásky medzigeneračne pomáhajú dosiahnuť životnú múdrosť a učia sa žiť v interpersonálnych vzťahoch.

¹⁵ Legálnosť niektorých javov, ktoré narúšajú samotnú inštitúciu manželstva a rodiny, ako je napr. rozvod, vytvára mentalitu dopredu plánovanej alebo predpokladanej časovej obmedzenosti trvania manželského a rodinného života.

¹⁶ Por. Gn 1, 28.

¹⁷ Por. LEV XIII Rerum novarum 9.

neprekračovali svoje kompetencie, čiže aby nenarúšali prirodzenú autonómiu rodiny, a teda aby nekonali na úkor práv rodinnej bunky a osobnej dôstojnosti každého jej člena.

Keďže sú rodina a spoločnosť navzájom spojené životnými a organickými zväzkami, tak sa majú subsidiárne dopĺňať pri obrane a integrálnom rozvíjaní dobra členov rodiny ako aj všetkých členov spoločnosti. Problém prirodzenej autonómie rodiny a jej kompetencií je v dnešnej dobe dôležitejší ako v minulosti, lebo štát skrze väčšiu uzurpáciu kompetencií prináležiacich rodine čoraz viac zasahuje do života rodiny a jej autonómnych práv. Totiž skúsenosti rozličných kultúr a rozličných vekov upozorňujú dnešného človeka na nevyhnutnosť uznania a ochrany rodiny ako prirodzenej a fundamentálnej inštitúcie, ktorá má autonómiu vo vzťahu k iným subjektom, vytvoreným človekom.

Autonómia rodiny vyplýva z jej primátu pred spoločnosťou a predovšetkým primátom pred štátom, ako aj medzinárodnými organizáciami, lebo všetky tieto subjekty musia rodinu ochraňovať pred totalitnými zásahmi politického, hospodárskeho, sociálneho a právneho rázu. Je to človek, kto zakladá a udržuje vzťahy podľa svojej prirodzenosti a tieto vzťahy sa prežívajú predovšetkým v rodine¹⁸, čiže primát a autonómia rodiny je antropologickej povahy, čo treba rešpektovať. Cieľom tejto ochrany je upevnenie jednoty a stability rodiny, aby mohla plniť svoje špecifické úlohy, ktoré sú vlastné len rodine a nie iným formám (často neprirodzeným a zvráteným) spoložitia, ktorým sa chce pomocou procedurálneho priznania legálnosti priznať to, čo exkluzívne prináleží len rodine.

Dnešná situácia sa však zhoršuje v mnohých dimenziách života rodiny, lebo práva rodiny, či jej fundamentálne potreby a skutočne pravdivé hodnoty, aj keď sú formálne v istých prípadoch zaručené v rámci legislatívy, často sa reálne na ne vôbec neberie ohľad. Dokonca dnes sú priamo tieto práva rodiny a jej autonómia podkopávané realizovanými či navrhovanými legislatívnymi predpismi, sociálno-hospodárskym plánovaním, novými inštitucionalizovanými ustanovizňami, ktoré sú v rozpore prirodzenou antropológiou rodiny a jej členov, čo prináša rodine a jej členom negatívny efekt v rámci ich integrálneho rozvoja. Čoraz väčšie množstvo i viacdenných rodín musí žiť v podmienkach multidimenzionálnej chudoby¹⁹, čo rodinám parciálne alebo totálne znemožňuje plniť dôstojne svoju úlohu a poslanie. Toto je spôsobené vytvorením nespravodlivých štruktúr²⁰ v spoločnosti, ktoré sa stali objektívnou prekážkou pre adekvátne realizovanie poslania rodiny alebo boli podľa niektorých autorov dokonca s tým ideologickým úmyslom vytvorené²¹.

Keďže pravdivé dobro každého človeka, a teda aj spoločnosti, imanentne súvisí so životom rodiny, preto je nevyhnutné aby všetky ostatné subjekty, najmä štát, vždy pokladali za svoje poslanie a povinnosť rešpektovať to, čo je vpísané do ľudskej prirodzenosti ohľadom manželstva a rodiny, a teda aby subsidiárne podporovali a chránili manželstvo (jeho exkluzivitu) a autonómiu rodiny pred akýmkoľvek ideologickými útokmi v rôznych oblastiach života spoločnosti. Je veľkým a zhubným omylom aby štát ľubovoľne zasahoval do svätiny rodiny a aby si potláčal a prisvojoval tie právomoci, ktoré prináležia rodine lebo je to proti prirodzenej spravodlivosti²². Preto je dnes viac ako kedykoľvek predtým nevyhnutné vyzvať všetky štáty, kompetentné medzinárodné organizácie a všetky zainteresované inštitúcie a osoby, aby sa autonómia a práva rodiny rešpektovali a reálne uznávali. Ide o to, aby sa rafinovane neporušovali práva rodiny pomocou implementácie ideologických konceptov do legislatívy, keď sú namierené proti rodine.

Vychádzajúc z toho, že vždy je potrebné brať do úvahy dôstojnosť a základné práva človeka, rodiny majú právo očakávať od spoločnosti, že im zabezpečí také morálne, výchovateľské, spoločenské a ekonomické podmienky, ktoré rodinám umožnia v zrelosti a vedomej zodpovednosti slobodne realizovať ich poslanie. Keďže rodina dáva nových členov spoločnosti a teda je substanciálnym základom spoločnosti a najplnším spôsobom formuje človeka, tak najviac rozhoduje o kvalite členov spoločnosti²³, čo zakladá povinnosti pre štát a spoločnosť. Verejná moc má povinnosť vo všetkých oblastiach podporovať inštitucionálnu hodnotu manželstva a žiadne iné formy

¹⁸ Por. CREPALDI G. *Katolíky v politike*. Siena 2013 s. 83 – 84.

¹⁹ Táto chudoba sa nemá len ekonomicko- materiálny rozmer ale aj kultúrny, duchovný a vzdelanostný rozmer, čo má ďalekosiahle konzekvencie nielen pre danú rodinu ale následne aj pre spoločnosť a civilizáciu, v ktorých sa geometrickým radom ďalej šíri.

²⁰ Por. *Gaudium et Spes* 27.

²¹ Fascinujúcim spôsobom demaskuje tieto ideologické ciele v niektorých svojich dielach Schooyans. Por. SCHOYANS M. *La dérive totalitaire du libéralisme*. Paris 1991 a *L'évangile face au désordre mondial*. Paris 1997.

²² Por. LEV XIII. *Rerum novarum* 11.

²³ Por. DYCZEWSKI L. *Rodzina społeczeństwo państwo*. Lublin 1994 s. 175 – 176.

spolužitia nesmie stavať na tú istú úroveň manželstvám uzavretým náležitým spôsobom. Pretože muž a žena sa prirodzene komplementárne multidimenzionálne dopĺňajú, tak len oni môžu uzavrieť manželstvo, pričom obaja majú v manželstve rovnakú dôstojnosť a rovnaké práva, ktoré v ňom spoločne realizujú, a ktoré nachádzajú svoje završenie v rodine²⁴. Treba však jasne zdôrazniť, že práve spoločnosť a štát vytvárajú ľudí, čiže zodpovednosť za jestvujúce podmienky, v ktorých sa nachádza rodina, sú výsledkom konania konkrétnych členov spoločnosti či jednotlivcov v štátnych inštitúciách.

Súčasnú ideologickú prax niektorých mocenských záujmových subjektov, vlád alebo štátnych či iných záujmových inštitúcií, ktorými sa rafinovaným spôsobom obmedzuje sloboda manželov a rodičov pri rozhodovaní o potomstve, sú exemplárnou urážkou ľudskej dôstojnosti²⁵ a previnením proti princípom spravodlivosti. Napriek súčasnému stavu má rodina prirodzené právo na subsidiárnu pomoc spoločnosti vo všetkom, čo súvisí s rodením a výchovou detí, pričom táto pomoc nesmie obmedzovať či odoberať rodine jej prirodzené práva a povinnosti. Viacdetné rodiny majú právo na proporcionálnu pomoc od spoločnosti a neslobodno ich diskriminovať na základe väčšieho počtu detí, o ktoré s láskou adekvátne starajú a vychovávajú, lebo každému ľudskému životu od samého počatia bezpodmienečne patrí primeraná starostlivosť a bezpodmienečná úcta. To znamená, že ak rodina nevie napriek maximálnemu úsiliu jej členov zabezpečiť dobrá, ktoré potrebuje pre naplnenie svojho poslania, tak len vtedy je prípustné a mravne dovolené aplikovať subsidiárnu pomoc spoločnosti i štátu. Čiže ak si rodičia neplnia tieto svoje prirodzené povinnosti a nevyvíjajú skrze prácu žiadne úsilie o zabezpečenie dobru pre svojich členov, tak v rámci spravodlivosti nemajú právo na subsidiárnu pomoc od štátu či spoločnosti.

Vychádzajúc z bytostnej úcty voči ľudskej dôstojnosti je neprijateľné akékoľvek experimentálne manipulovanie s ľudským životom alebo s jeho využívaním na akékoľvek deklarované ciele, ktoré by boli samé osebe dobré a šľachetné. Najmä v oblasti zdravia a zdravotníckej starostlivosti je nevyhnutné rešpektovať autonómiu všetkých členov rodiny, špeciálne jej najzraniteľnejších členov, čiže detí, za ktoré sú primárne zodpovední rodičia. To znamená, že každý realizovaný zásah do genetického dedičstva ľudskej osoby (niektorého z členov rodiny, najmä však detí), ktorého cieľom nie je priama korekcia existujúcej zdravotnej anomálie, ako aj každý legislatívne nanútený lekársky úkon proti slobodnej vôli rodičov alebo proti pravdivému dobru členov rodiny (a najmä detí), je porušením práva na fyzickú nenarušiteľnosť a nedotknuteľnosť ľudskej osoby, a teda je v rozpore s autentickým dobrom členov rodiny²⁶.

Čiže najmä deti majú pred narodením, ako aj po narodení, právo na adekvátnu ochranu pre totalitným legislatívnym zasahovaním štátu do rodičovských práv, ako aj na osobitnú adekvátnu starostlivosť v každej sfére ich existencie. Je potrebné poukázať na fakt, že všetky deti bez rozdielu majú rovnaké právo na rodičovskú starostlivosť a ochranu spoločnosti, ako aj na integrálny rozvoj svojej osobnosti v zdravom a prirodzenom prostredí, ktorým je exkluzívne rodina, základom ktorej je manželstvo. V rámci pravdivého chápania koncepcie základných ľudských práv, ukotvených v ľudskej prirodzenosti a dôstojnosti, musí spoločnosť venovať osobitnú starostlivosť sirotám alebo deťom bez rodičov²⁷.

²⁴ Tu sa vychádza z pravdy, že len manželia majú neodňateľné a neobmedziteľné právo založiť si rodinu a slobodne a zodpovedne rozhodovať o čase narodenia detí ako aj o ich počte, pričom majú v plnej miere zohľadniť povinnosti navzájom voči sebe, voči svojim deťom, ktoré sa im už narodili, ako aj voči rodine a spoločnosti, konajúc slobodne a v súlade so správnou hierarchiou hodnôt a s prirodzeným morálnym poriadkom, ktorý odmieta antikoncepciu, sterilizáciu, umelé oplodnenie a umelé ukončenie tehotenstva.

²⁵ Už niekoľko desaťročí sa medzinárodná ekonomická, hospodárska a zdravotnícka pomoc, ktorá sa poskytuje na rozvoj štátov a národov tretieho sveta, často podmieňuje prijatím a aplikáciou programov antikoncepcie, sterilizácie alebo interrupcií, pomocou ktorých sa kontroluje populačný vývoj v daných krajinách.

²⁶ V niektorých krajinách európskeho kontinentu je stále platná legislatíva, ktorá totalitným spôsobom, naruša prirodzenú autonómiu rodiny v oblasti zdravotníckej starostlivosti, kde sa totalitne legislatívnou cestou nanucuje podrobenie sa vybraným lekárskeým zákrokom, ktoré sú v rozpore so slobodu svedomia, náboženskou slobodou, rodičovskými právami ako aj bioetickými princípmi. Takéto totalitné legislatívne postupy sú v rozpore s princípom spravodlivosti i so základnými ľudskými právami, s medzinárodnými dokumentmi z oblasti zdravotníctva (napr. Charta práv pacienta, Dohovor o právach pacienta v biomedicíne) ale najmä s ľudskou dôstojnosťou, ktorá je fundamentom nedotknuteľnosti a nedisponovateľnosti ľudskej osoby.

²⁷ Pokiaľ ide o citlivý a zložitý problém adopcie alebo prijatia dieťaťa do výchovy v inej náhradnej rodine, štát musí kreovať takú legislatívu a také vykonávacie predpisy, ktoré budú vychádzať z ľudskej dôstojnosti a fundamentálnych ľudských práv, aby sa vychádzalo v ústrety rodinám ochotným prijať natrvalo alebo na čas deti, ktoré potrebujú takúto

Autonómia rodiny v oblasti formácie logicky vyplýva i z faktu, že rodičia darovali život svojim deťom²⁸, a iba oni majú primárne, neodňateľné, neobmedziteľné a prednostné právo na výchovu svojich detí, z čoho vyplýva, že rodičov treba logicky uznať za prvých a hlavných vychovávateľov ich detí, čo musí spoločnosť a štát rešpektovať ak nechce skĺznuť k totalitnému uplatneniu moci, ktorá jej bola zverená občanmi. V teoretickej rovine reflexie ide o fundamentálne chápanie vzťahu medzi rodinou a školskou inštitúciou, kde je potrebné poukázať na primát rodiny a jej autonómiu voči škole, čiže na logickú podriadenosť školy voči rodine v duchu autentickej služby rodine. Tento primát popiera práve ideológia komunizmu, lebo odopiera rodičom právo na výchovu a chápe ho ako výlučné právo spoločnosti²⁹, čo je v rozpore s prirodzeným poriadkom, v ktorom rodičom toto právo prirodzene prináleží. To dnešnej v reálnej praxi znamená, že rodičia majú neobmedziteľné a nescudziteľné právo vychovávať deti v súlade so svojím morálnym a náboženským presvedčením a s tými kultúrnymi tradíciami rodiny, ktoré budú pravdivo napomáhať dobro a dôstojnosť dieťaťa, čo škola musí bezpodmienečne rešpektovať. Spoločnosť musí rodičom poskytovať primeranú subsidiárnu pomoc a podporu, aká je nevyhnutná na náležité splnenie ich vychovávateľskej a vzdelávacej úlohy.

Prirodzená autonómia rodiny sa prejavuje aj v tom, že rodičia majú právo slobodne si zvoliť školy alebo iné formačné prostriedky potrebné na adekvátne vzdelávanie svojich detí, a to v súlade so svojím náboženským presvedčením. Štátne inštitúcie a kompetentné úrady sa majú v rámci distributívnej spravodlivosti postarať o to, aby subsidiárne rozdeľovania ekonomickej pomoci viacerým rodinám naozaj poskytovalo možnosť slobodne využívať toto právo slobodnej voľby vzdelávacej inštitúcie bez toho, že by sa na nich kládli nespravodlivé ťarchy. Najmä viaceré rodiny nemožno priamo alebo nepriamo nútiť na vynakladanie dodatočných ekonomických výdavkov, pretože ony by pre nich predstavovali nespravodlivú prekážku a obmedzenie slobody využívať toto právo slobodnej voľby školy.

V kontexte reflexie nad meritórnym obsahom pojmu autonómia rodiny je adekvátne poukázať na jeden z najdôležitejších aspektov realizácie tejto autonómie rodiny, ktorým je sloboda svedomia, náboženská sloboda a sloboda náboženstva. Sloboda svedomia je univerzálnou slobodou založenou na ľudskej dôstojnosti a nemožno s ľudskou osobou zaobchádzať ako s určitým predmetom³⁰, čiže voči všetkým členom rodiny ako osobám patrí náležitá úcta a rešpekt. Vzhľadom na imanentnú väzbu slobody svedomia s náboženskou slobodou je adekvátne poukázať na skutočnosť, že náboženská sloboda spočíva v neodňateľnom práve prejaviť svoje náboženské presvedčenie slovami a skutkami, súkromne aj verejne v každej sfére individuálneho aj spoločenského života rodiny. Teda nikto z členov rodiny nesmie byť vystavený nátlaku, donucovaniu³¹ či dokonca násiliu a trestu za to, že žije podľa svojho náboženského presvedčenia, lebo náboženská sloboda je neodňateľná požiadavka dôstojnosti ľudskej osoby a je základným kameňom ľudských práv³² všetkých členov rodiny. Z toho vyplýva, že každá rodina má právo slobodne organizovať svoj náboženský život vo svojom domove pod zodpovedným vedením rodičov³³, ale má aj neodňateľné a neobmedziteľné právo verejne vyznávať a hlásať svoju vieru, zúčastňovať sa na verejnom kulte a slobodne si vyberať programy náboženskej výchovy, bez toho, že by za to mohla byť diskriminovaná.

V rámci prirodzenej náboženskej slobody ako aj autonómie rodiny a rodičovských práv je potrebné rešpektovať právo rodičov na to, aby ich deti nemuseli navštevovať školské zariadenia, ktoré sú v rozpore s ich morálnym a náboženským presvedčením. Tu nejde len o delikátnu oblasť ako je sexuálna výchova, ktorá prirodzene prináleží predovšetkým rodičom, a teda sa má vždy realizovať pod ich starostlivým dohľadom nielen doma ale aj vo výchovných a vzdelávacích inštitúciách³⁴, ktoré si môžu slobodne vybrať a oprávnené kontrolovať³⁵. Tu ide najmä o situáciu, kde sa práva rodičov

starostlivosť, pričom treba rešpektovať aj prirodzené práva rodičov.

²⁸ Por. Gravissimum educationis 3.

²⁹ Por. PIUS XI Divini redemptoris. 11.

³⁰ Por. KÚTNY I. Tri prejavy slobody človeka. Rím – Nitra 2000 s. 90 – 93.

³¹ Por. Dignitatis Humanae 2.

³² Por. JÁN PAVOL II. Centesimus annus 47.

³³ Por. Dignitatis Humanae 5.

³⁴ Por. Gravissimum educationis 1.

³⁵ Por. Gravissimum educationis 6.

porušujú vtedy, ak štát totalitne vnucuje taký povinný systém výchovy, ktorý nerešpektuje náboženské vyznanie alebo svetonázor rodičov, a z ktorého sa úplne vylúči náboženská formácia. Rešpektovanie autonómie rodiny je nevyhnutným predpokladom kooperácie rodičov a školských vzdelávacích inštitúcií, či už štátnych, cirkevných alebo súkromných. Primárne právo rodičov na výchovu a formáciu svojich detí³⁶ treba podporovať rozmanitými formami kooperácie rodičov so školskými a vzdelávacími inštitúciami, najmä však tak, že rodičia majú aktívnu účasť na rozhodovaní o živote a fungovaní školy, ako aj na formulovaní a uplatňovaní výchovných smerníc.

V kontexte zodpovednej spoluúčasti celej spoločnosti na subsidiárnej podpore rodiny v realizácii jej poslania, má rodina právo od spoločnosti žiadať, aby štát vytvoril prinajmenšom zo štátnych hromadných oznamovacích prostriedkov nový a účinný pozitívny nástroj budovania zdravej spoločnosti, ktorá bude napomáhať základné hodnoty rodiny. Rodina má súčasne právo na náležitú legislatívnu ochranu, najmä svojich detí pred škodlivým vplyvom komerčných masmédií, ktoré často ideologicky propagujú antirodinné koncepty, o ktorých sa vytvára ilúzia, že sa jedná o nové formy manželstva a rodiny a pritom ide len o ich deviantnú dekonštrukciu.

V zmysle autonómie rodiny má rodina vo vzťahu k spoločnosti právo a povinnosť plniť svoje funkcie pri rozvoji spoločnosti v ktorej existuje, pričom jej prináleží právo združovať sa s inými rodinami a s prorodinnými organizáciami s cieľom, aby rodiny mohli adekvátne a účinne plniť svoje prirodzené úlohy. Súčasne rodinné združenia majú účinne napomáhať ochranu špecifických práv a povinností rodiny s cieľom reálne prispieť zveľadeniu jej pravdivého dobra, ako aj majú zastupovať inštitúciu rodiny a jej záujmy vo vzťahu k štátu. V praxi to znamená, že rodiny a združenia rodín musia mať v platnej legislatíve zabezpečené právo na to, aby sa mohli slobodne zúčastniť na príprave legislatívy v rámci prorodinnnej politiky štátu, ako aj na iniciácii takých sociálnych, hospodárskych, právnych a kultúrnych programov, ktoré budú mať výlučne pozitívny vplyv na život rodiny, najmä na jej najzraniteľnejších členov, ktorými sú deti.

V rámci vzťahu štátu a rodiny, majú najmä viacdenné rodiny právo očakávať od štátnej moci náležitú a nikoho nediskriminujúcu prorodinnú politiku, vychádzajúcu zo subsidiarity, pokiaľ ide o právne, hospodárske, sociálne a finančné záležitosti, lebo rodiny majú prirodzené právo na také ekonomické podmienky, ktoré im zaručia životnú úroveň primeranú ich dôstojnosti a umožnia integrálny rozvoj všetkých jej členov. To však neznamená, že rodičia sú zbavení svojej prirodzenej povinnosti zabezpečiť hospodárske, sociálne a finančné dobro pre svoju rodinu, ba práve naopak musia o toto dobro maximálne usilovať, lebo je to požiadavka spravodlivosti. Na jednej strane v žiadnom prípade nie je dovolené štátu alebo inému subjektu aby odňal rodine prirodzené právo nadobúdať a vlastniť súkromné dobrá rôzneho druhu, ktoré by napomohli stabilizácii rodinného života, lebo je to v rozpore so spravodlivosťou. Avšak na druhej strane nie je mravne dovolené legislatívnym násilím odnímať časť týchto dober tým rodinám, ktoré sa usilovnou prácou snažia tieto dobrá zaobstaráť pre svojich členov, a následne ich distributívne poskytovať tým rodičom, ktorí neurobili nič, aby si tieto dobrá zabezpečili prácou pre svoje rodiny.

S náležitým dôrazom, zohľadňujúc realitu tretieho milénia, je potrebné akcentovať to, že (i viacdenné) rodiny majú právo na také štrukturálne usporiadanie spoločnosti a hospodárstva, v ktorom by organizácia pracovných aktivít umožnila pracujúcim členom rodiny spoločný rodinný život, a neohrozila by potrebnú jednotu, prirodzenú stabilitu a zdravie jednotlivých členov rodiny. Ide o to aby práca poskytla v rámci spravodlivej mzdy aj možnosť potrebného zdravého odpočinku, umožňujúceho relaxáciu. Toto je v dnešnej dobe rafinovane ohrozované ideológiou požadovanej flexibility, mobility ako aj adaptability tzv. pracovnej sily, lebo v skutočnosti táto ideológia účinne eliminuje spoločný rodinný život, na ktorý má rodina prirodzené právo. Spravodlivá odmena za prácu³⁷ má byť dostatočná na založenie a udržanie dôstojného života všetkých členov rodiny, či už

³⁶ Por. JÁN PAVOL II. Familiaris Consortio 36.

³⁷ Spravodlivá odmena za prácu by mala byť taká, aby matka nebola nútená pracovať mimo domu na úkor života rodiny, najmä výchovy detí.

formou primeranej spravodlivej mzdy, ktorá sa označuje ako rodinná³⁸ ako aj cieľavedomým vytváraním prorodíných spoločenských štruktúr.

S tým súvisí adekvátne uznanie a uctenie si práce matky v domácnosti, lebo je táto práca je oveľa dôležitejšia ako iné formy angažovania matiek v pracovnom procese, pričom hodnota tejto práce matiek pre rodinu i spoločnosť sa nedá vyjadriť peňažných jednotkách. Avšak nevyjadriteľná hodnota práce matky v domácnosti je ideologicky spochybňovaná až ironizovaná, čo vyvoláva ilúziu menejcennosti prioritne v matkách a sekundárne v mysliach iných členov spoločnosti. A to napriek tomu, že od týchto matiek sa odvíja budúcnosť civilizácie, lebo ony sú prameňom rodiaceho sa života, ako aj jeho prvými opatrovatelkami a vychovávateľkami, keďže práve matky sú prítomné pri iniciácii a promócií osoby v rodine. Dôležitosť prítomnosti matky nadobúda význam vtedy ak sa zohľadní skutočnosť, že prvým prostredím, v ktorom viera osvecuje ľudské miesto je rodina (...), trvalý zväzok muža a ženy v manželstve, vyplývajúci z ich lásky, ktorá je znakom Božej lásky a prítomnosti, z uznania a z akceptácie dobra sexuálnej odlišnosti, vďaka čomu sa môžu stať jedným telom³⁹. Ak toto posolstvo dokážu rodičia odovzdať deťom, tak sa nemusí človek báť o budúcnosť rodiny.

Avšak budúcnosť ľudstva a ľudského rodu závisí od rodiny a teda je nevyhnutné aby sa každý človek usiloval uschovávať a povznášať hodnoty a požiadavky rodiny⁴⁰, ktoré sú prirodzeným fundamentom ľudskej spoločnosti a celej civilizácie.

IN: FOLIA UNIVERSITATIS TYRNAVENSIS. Vol XX ISBN: 978-80-8082-744-1 ss.78-85 TRNAVA 2013

³⁸ Po tom, čo pred niekoľkými desaťročiami do rodinných práv vstúpil štát a začal pomocou konkrétnych spoločensko-ekonomických zásahov odoberať rodine konkrétne práva a povinnosti, výberom časti mzdy pracujúcich rodičov a prístupil k spätnému distributívnemu prerozdeleniu týchto prostriedkov, ako sú rodinné prídavky, dôchodok, sociálne dávky či príspevok za prácu jedného z rodičov v domácnosti, sa zničila ekonomická autonómia rodiny, a štát sa stal vládcom nad rodinou. Štát sa neustále dopúšťa nespravodlivého odnímania ekonomických dohier pracujúcim rodičom a prerozdeľuje tieto odobrané prostriedky čoraz častejšie tým rodičom, ktorí nevynaložili žiadne úsilie ani aktivitu, aby si tieto prostriedky zabezpečili prácou, čo je vlastne povinnosťou všetkých rodičov.

³⁹ Por. FRANTIŠEK. Lumen Fidei. 52.

⁴⁰ Por. JÁN PAVOL II. Familiaris consortio 86.